

NOWE PERIODYKI I SERIE NEW PERIODICALS AND SERIES

TOMY JURAJSKIE

Od roku 2003 ukazuje się nowe polskie czasopismo *Tomy Jurajskie* (ISSN 1731-3708), wydawane przez Instytut Geologii Podstawowej Uniwersytetu Warszawskiego, z inicjatywy jego pracowników i doktorantów. Jest to rocznik, którego pierwszy tom ukazał się we wrześniu 2003 roku. *Tomy Jurajskie* zamieszczają polskojęzyczne teksty z angielskimi streszczeniami dotyczące wszystkich zagadnień okresu jurajskiego. W czasopiśmie publikowane są prace zarówno z zakresu geologii, jak i paleozoologii czy paleobotaniki. Wszystkie artykuły są recenzowane. W wydrukowanych tomach tego czasopisma opublikowane zostały także streszczenia referatów przedstawionych na konferencjach naukowych z cyklu „Jurassica”, organizowanych przez Polską Grupę Roboczą

Systemu Jurajskiego, sekcję Polskiego Towarzystwa Geologicznego. Na ostatnich stronach drugiego tomu czasopisma *Tomy Jurajskie* zamieszczona została bardzo przydatna lista nazwisk oraz adresów badaczy zajmujących się okresem jurajskim w Polsce.

Czasopismo ukazuje się w formacie A4; tom I zawiera 127, a tom 2 – 181 stron druku. Dodatkowe informacje o czasopiśmie, a także spisy treści opublikowanych dotychczas tomów, zainteresowani mogą znaleźć na stronie internetowej <http://www.geo.uw.edu.pl/JURAJSKIE/index.htm>.

Adres redakcji:

Redakcja czasopisma „Tomy Jurajskie”

Instytut Geologii Podstawowej

Wydział Geologii

Uniwersytet Warszawski

Al. Żwirki i Wigury 93

02-089 Warszawa

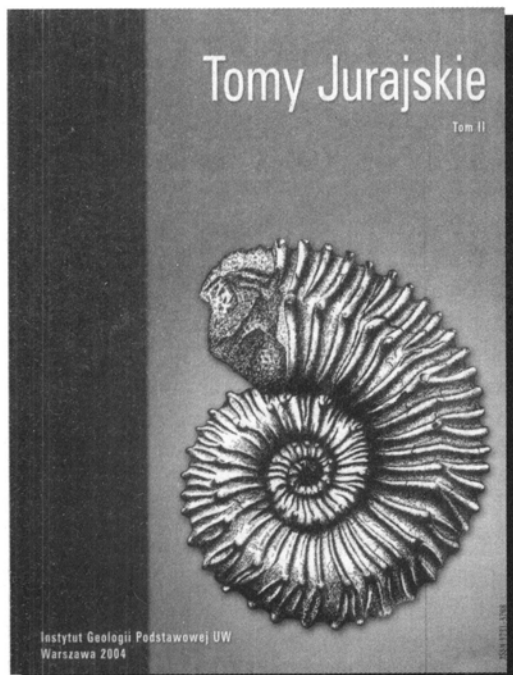
E-mail: redakcja@tomyjurajskie.most.org.pl

Anna Maria OCIEPA, Jadwiga ZIAJA

RECENZJE • BOOK REVIEWS

CASTROVIEJO S. ET AL. (eds), *Claves de Flora iberica, Plantas vasculares de la Península Ibérica e Islas Baleares. I. Pteridophyta, Gymnospermae, Angiospermae (Lauraceae–Euphorbiaceae)*. Real Jardín Botánico, CSIC, Madrid 2001, 776 str., 1186 rycin kreskowych, format ok. 13 × 21 cm. Cena 24 EURO. ISBN: 84-00-07932-9 (całość), 84-00-07933-7 (tom I).

Jak w przypadku większości szczegółowych flor „narodowych” czy regionalnych, cykl wydawniczy obliczonego na 21 tomów dzieła *Flora iberica* (obejmującego swym zasięgiem florę Półwyspu Pirenejskiego wraz ze śródziemnomorskim archipelagiem Balearów) należy liczyć w dziesięcioleciach. Pierwszy z dotychczas wydanych dziesięciu tomów ukazał się w roku

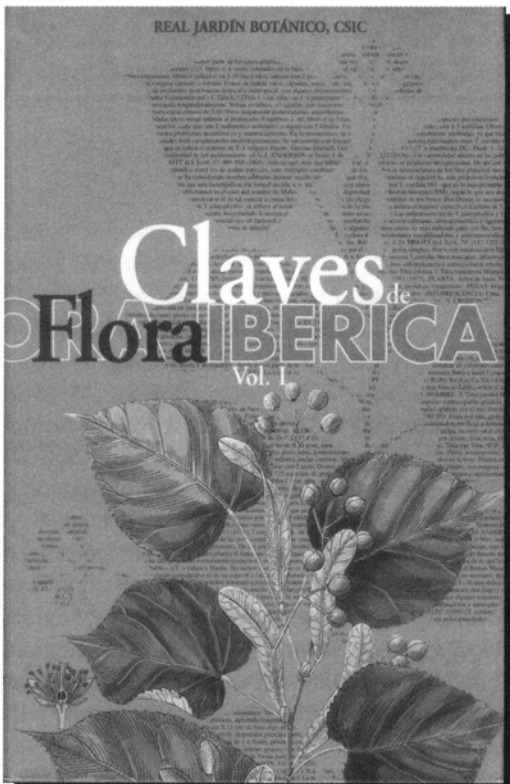

1986, ostatni natomiast w 2003. To monumentalne dzieło, przygotowywane przez Królewski Ogród Botaniczny w Madrycie, „pączkuje” w międzyczasie publikacjami, będącymi efektami ubocznymi, bądź wstępnymi wersjami opracowań przygotowywanych do *Flory* przez jej autorów. W ten sposób powstała np. seria *Archivos de Flora iberica*, w ramach której ukazały się m.in. całościowe wykazy nazw miejscowych rodzajów i gatunków w językach i dialektach narodów zamieszkujących teren objęty zasięgiem *Flory*, wykazy liczb chromosomów roślin naczyniowych czy dane chorologiczne dotyczące tej grupy roślin. W czasopiśmie madryckiego Ogródu Botanicznego (*Anales del Jardín Botánico de Madrid*) zamieszczane są też regularnie uzupełnienia i poprawki do wydanych tomów dzieła.

Do najnowszych publikacji przygotowanych w ramach projektu *Flora iberica* należy prezentowana w niniejszej recenzji praca *Claves*

de Flora iberica. Stanowi ona niejako wyciąg z pierwszych ośmiu tomów szczegółowej *Flory*, przeznaczony przede wszystkim do użytku w terenie. Książka zawiera nie tylko – jak sugeruje tytuł – wszystkie pomieszczone w wielotomowej *Florze* klucze do oznaczania taksonów (do poziomu podgatunków), lecz także całość (!) występującej tam ikonografii (jedynie o zmniejszonych w stosunku do oryginału rozmiarach rycin, co jednak przy wyrazistym druku i bardzo starannych, cieniowanych kreskowych rysunkach nie powoduje zagubienia szczegółów, a wysoka rozdzielczość druku pozwala nawet na użycie lupy w celu zapoznania się z detalami przez osoby o słabszym wzroku). Dla wyobrażenia sobie stopnia odchudzenia całości trzeba wziąć pod uwagę, że na 776 stronach formatu mniejszego niż A5 pomieszczono zrab informacji przydatny w terenowym oznaczaniu, której to informacji wersja pełna zajmowała łącznie ponad 5 300 stron formatu niemal półtorakrotnie większego. Kompresję tę osiągnięto zarówno poprzez zmniejszenie czcionki i rycin (w oryginale zwykle całostronicowych), dwuzpaltowość druku, pozostawienie bardzo wąskiego marginesu, jak i druk na cienkim „biblijnym” papierze. Wyeliminowano także części opisów, przydatne głównie przy studiach taksonomicznych (pełne cytaty z podaniem źródła protologu, wskazaniem typu i *locus classicus*, synonimikę), oraz pełne opisy taksonów. W przypadku cech morfologicznych przestano na informacjach zamieszczonych w kluczach, w opisach pozostawiono zaś dane na temat siedliska, pory kwitnienia i rozmieszczenia (ogólnego oraz, bardziej szczegółowo, na terenie objętym *Florą*). W wyjątkowych przypadkach dodano krótkie uwagi typu: „gatunek polimorficzny pod względem kształtu liści” bądź odsyłacze do odpowiedniego tomu i strony dzieła szczegółowego.

Claves de Flora iberica to pomoc niezwykle cenna przy praktycznym, terenowym poznawaniu flory Półwyspu Iberyjskiego. Na szczególne podkreślenie zasługuje tu dostępność wspomnianej już pełnej, bogatej ikonografii, ilustrującej istotne przy oznaczaniu detale morfologiczne.

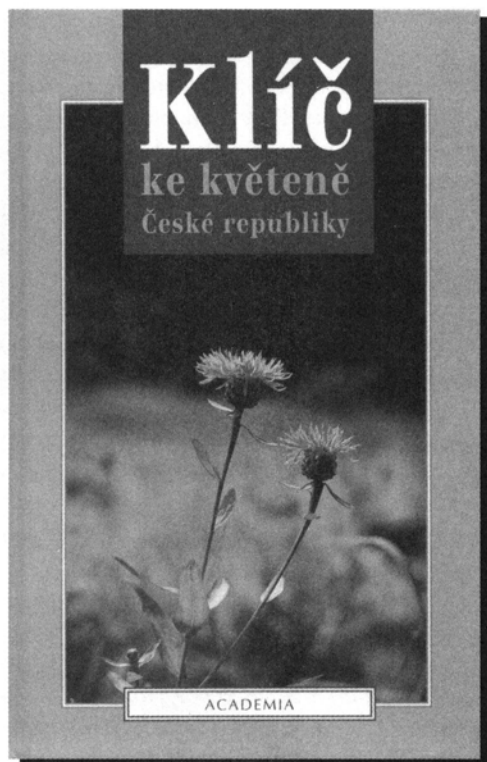
Podjęte przez autorów trudne zadanie adaptacji ośmiu dużych woluminów stanowiących z konieczności (jak przyznają we wstępie sami autorzy) „instrumento de consulta sedentaria obligada”, do formy niewielkiego klucza terenowego, zostało przeprowadzone w sposób, jak się zdaje, optymalny. W miarę opracowywania dalszych tomów dużej *Flora iberica* można się spodziewać również dalszych części klucza terenowego.

Wojciech PAUL, Michał RONIŁKIER

KUBÁT K., HROUDA L., CHRTEK J. JUN., KAPLAN Z., KIRSCHNER J. & ŠTĚPÁNEK J. (red.), *Klíč ke květeně České republiky* (*Key to the Flora of the Czech Republic*). Academia, Praha, 2002, 928 str. Oprawa twarda, format 13 × 19,5 cm. Cena (nie podano). ISBN 80-200-0836-5.

Botanicy z Czech w rodzinie państw środkowoeuropejskich, a ściślej wśród krajów ościenych wobec Polski, pozytywnie wyróżniają się publikowaniem opracowań o charakterze flor. Najnowszym przykładem aktywności czeskich florystów i taksonomów jest ukazanie się klucza do oznaczania roślin naczyniowych, a więc obejmujących widłaki, skrzypy, paprocie oraz nago- i okrytozalążkowe. W kluczu przyjęto współczesną koncepcję systemu, w którym widłaki, skrzypy, paprocie, nagozalążkowe i okrytozalążkowe traktowane są w randze gromady, czyli uznawane za samodzielne linie rozwojowe. W trosce o czytelność układu systematycznego, w podziale gromad słusznie przyjęto uproszczoną hierarchię taksonów wyższej rangi (klasa–rodzina).

Taksony, poza epitetem łacińskim i synonimami, mają nazwę czeską. Dla zwięzłości opisu i zmniejszenia objętości opatrzone je ponadto informacjami w postaci skróconej lub odpowiednimi symbolami. Dotyczą one cech wielkości, budowy kwiatów, pochodzenia, stopnia rozpozszechnienia i zadomowienia, formy życiowej, okresu kwitnienia, diploidalnej liczby chromosomów oraz kategorii zagrożenia.

Wszystkie klucze sporządzono w formie kluczy dychotomicznych. Jednakże dla czytelników mniej zaawansowanych, sporym ułatwieniem dla prawidłowej diagnostyki taksonomicznej będzie korzystanie z dwóch początkowych kluczy (str. 48–71). Pierwszy z nich pozwala określić przynależność do jednej z 7 grup, a przy pomocy drugiego można w ramach danej grupy wskazać konkretną rodzinę. Podstawową część opracowania (str. 73–879) stanowią klucze do oznaczania rodzajów, a następnie gatunków, podgatunków, a niekiedy także odmian. Pożytecznym narzędziem, wspomagającym diagnostykę, jest łatwy w korzystaniu morfologiczno-terminologiczny słowniczek z odsyłaczami do schematycznych rysunków zebranych w ośmiu tablicach.

Klucz pod względem formatu, kolejności danych oraz zapisu treściowego, wyraźnie nawiązuje do najlepszych i w praktyce sprawdzonych wydawnictw tego typu; wzorowany jest bowiem na wycieczkowych florach dla Niemiec (Rothmaler 1988) i Austrii (Adler, Oswald,

Fischer 1994). Dzięki takiemu zabiegowi omawiana flora staje się narzędziem o parametrach „ergonomicznych”, z powodzeniem może być używana w terenie. Przy pomocy klucza można zidentyfikować nie tylko gatunki rodzime, ale bardzo obszerną liczebnie grupę składników obcych, stwierdzonych na terenie Czech – w różnym stopniu zadomowionych, wraz z uprawianymi, czy uprawianymi i przejściowo dziczącymi, a nawet najnowszymi nabytkami flory zupełnie niedawno stwierdzonymi. Klucz zawiera łącznie ponad 3000 taksonów (gatunków i podgatunków). Ciekawym rozwiązaniem jest zróżnicowanie wielkości druku; kluczowe cechy diagnostyczne rzadziej uprawianych i niekiedy dziczących taksonów, bądź rzadko zawlekanym (np. *Phytolacca*, *Matthiola*, *Hydrangea*, *Deutzia*, *Coreopsis*, *Zinnia*, *Silphium*, *Crocus*, *Sorghum*, *Saxifraga cymbalaria*, *S. rotundifolia*, *S. umbrosa*, *Erodium moschatum*, *Rosa foetida*, *R. hugonis*, *Melilotus indicus*, *M. wolgicus*, *Vicia articulata*, *Medicago polymorpha*, *Nepeta grandiflora*, *Achillea filipendulina*, *Helichrysum bracteatum* i wiele innych) wydrukowane zostały mniejszą czcionką. Tym samym, objętość książki nie zwiększyła się ponad miarę. Sensowny wydaje się również powrót do koncepcji rodzajów (np. *Anemone*, *Euphorbia*, *Sedum*, *Centaurea*, *Galeopsis*, *Lactuca*) szerzej traktowanych, niż ma to miejsce w wielkoformatowych florach Dostała czy Hejny'ego i Slavika, gdzie odczuwało się nadmiar „spliterstwa”.

Na bardzo wysoką ocenę zasługuje strona ilustracyjna. Książka zawiera łącznie 1401 ponumerowanych rysunków (dla ponad 1250 gatunków). Składają się na nie fragmenty pokroju lub szczegóły morfologiczne, a niekiedy nawet anatomiczne o znaczeniu diagnostycznym, znakomicie upewniające poprawne oznaczenie, zwłaszcza w grupach trudniejszych. Rysunki w zależności od rzeczywistych wymiarów sporządzono w odpowiedniej skali, są też trafnie dobrane i świetnie narysowane.

Zaprezentowany klucz jest dziełem zbiorowym, w którym autor (lub autorzy) danego opracowania (zwykle rodzaju) jest każdorazowo wymieniony. Uhonorowano też botaników,

którzy zgromadzili materiał, gdy inny autor ten materiał opracował. Wstępny projekt klucza wraz z wzorcowymi metryczkami gatunków i koncepcją ilustracyjną był dziełem J. Holuba, gotowym w połowie lat dziewięćdziesiątych minionego wieku. Po jego śmierci dalsze prace kontynuował kilkusobowy zespół redakcyjny powołany w 1999 r., który nadzwyczaj szybko, bo zaledwie w okresie 3 lat, zdołał doprowadzić do wydrukowania książki. Prace przebiegały więc nad wyraz sprawnie, a warto zaznaczyć, że kolektyw autorski liczył aż 45 osób! Świetlany to przykład ogromnej mobilizacji – tym bardziej, że efekt końcowy merytorycznie zasługuje na słowa dużego uznania.

Na koniec warto wspomnieć, że P.T. Redaktorzy i Autorzy nie zapomnieli o swoim Nauczycielu i pomysłodawcy klucza – Józefie Holubie, któremu książka jest zadedykowana.

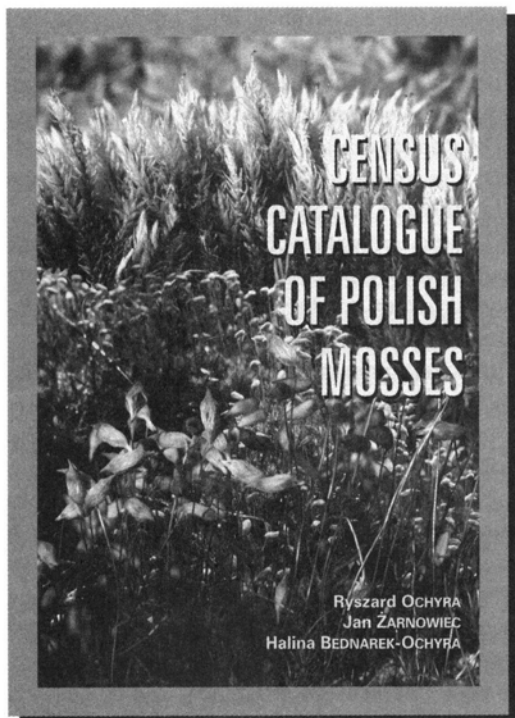
Karol LATOWSKI

OCHYRA R., ŻARNOWIEC J., BEDNAREK-OCHYRA H. *Census Catalogue of Polish Mosses (Katalog mchów Polski)*. Biodiversity of Poland. Vol. 3. W. Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Sciences, 2003, 372 str. Wydanie w miękkiej oprawie, format 17 × 24 cm. Cena 35.00 PLN. ISBN 83-85444-84-X.

Z początkiem obecnego stulecia Instytut Botaniki Polskiej Akademii Nauk im. Władysława Szafera w Krakowie rozpoczął realizowanie ambitnego, a zarazem w polskich realiach zupełnie wyjątkowego przedsięwzięcia. Mam tu na myśli serię wydawniczą „Różnorodność biologiczna Polski”, której redaktorem jest Zbigniew Mirek. Wspomniana niecodziennosc tej serii polega nie tyle na jej ogólnym zaplanowaniu lecz na *a priori*, autorskim i tematycznym rozpisaniu na wszystkie z 10 przewidzianych tomów, konkretnie sformułowanych w „Krytycznej liście roślin naczyniowych Polski” wydanej w 2002 r., i otwierającej całą serię.

Prezentowana książka jest trzecim z kolei tomem ze wspomnianej wyżej serii, w całości

poświęconym ważnej i interesującej grupie roślin wyższych do jakich należą mchy, m.in. ze względu na relacje przemian jądrowych, wybitną dwufazowość gametofitu i specyfikę cech strukturalnych. Właściwości te powodują, że mchy zajmują poczesne miejsce w rozważaniach ogólnych, zwłaszcza odnoszących się do zagadnień makroewolucyjnych. Jednakże jakakolwiek dyskusja na temat genezy mchów, śledzenia wśród nich tendencji ewolucyjnych lub podejmowania badań biotaksonomicznych, czy też rozlicznych aspektów fitogeograficznych, nie może się obyć bez stosowania prawidłowego nazewnictwa. Nagromadzona przez wiele dziesięcioleci wiedza z zakresu taksonomii i chorologii mchów jest nie tylko rozproszona w licznych i mało dostępnych źródłach, ale okazała się na tyle anachroniczna, że wymagała już pilnego uporządkowania. Fakty te, wraz z taksonomicznymi i fitogeograficznymi danymi ostatniego okresu, w omawianej książce znalazły swoje pełne odbicie! Każdemu zainteresowanemu książka daje możliwość zastosowania prawidłowej nomenklatury, tj. zgodnej z regułami „kodeksowymi” wraz z pełnym cytatem bibliograficznym. Trzeba jednak zaraz silnie zaakcentować, że nie tylko! Poza pełną i nad wyraz krytycznie zestawioną listą 700 gatunków mchów występujących w obecnych granicach Polski, informuje o ich zmienności wewnątrzgatunkowej, podaje również synonimikę, jako niezwykle użyteczne narzędzie, wręcz konieczne dla wszelkich studiów wykorzystujących historyczne źródła bibliograficzne i dane zawarte w zbiorach zielnikowych. Po raz pierwszy w polskiej literaturze podano też pełny i konsekwentnie przeprowadzony system mchów, jednocześnie rozbudowany o szereg jednostek (głównych i pośrednich), od rodzaju po gromadę. Poza nazwami łacińskimi, wszystkie zostały również zaopatrzone w nazwy polskie. Zastosowanie tych ostatnich jest w pełni uzasadnione kilkoma względami, a wśród nich pojawianiem się na rynku księgarskim wydawnictw popularno-naukowych i dydaktycznych, z drugiej zaś strony, koniecznością stosowania polskich nazw w najnowszych aktach prawnych, związanych z ochroną gatunkową mchów.

Książka podzielona została na 12 części, zgodnie z logiką postawionych przez autorów zadań i celów. Są to: Introduction, Systematic arrangement of taxa, Catalogue of taxon names with bibliographical data, Excluded taxa, Annotations, Synonyms, Alphabetical list of Polish names of moss taxa, Familial and subfamilial placement of moss genera, Authors of moss names cited in the catalogue, References, Taxonomic and nomenclatural novelties and new synonyms, Polish summary.

Wszystkie części książki uznaję za niezbędne. Są zarazem bardzo wartościowe, nie tylko z racji ogromnej, benedyktyńskiej pracy autorów, ale także z powodu trudnej, a raczej niemożliwej do przecenienia drobiazgowości, staranności i wnikliwości, widocznej od pierwszej do ostatniej strony. W tego typu opracowaniach właściwości te znamionują wysoką jakość i zapewniają jakże oczekiwaną w praktyce należyłą użyteczność. Za wyjątkowo cenne uważam zaproponowanie wspomnianego już systemu mchów, w którym obok przyznania mchom rangi gromady, a więc

uznania ich za odrębną linię ewolucyjną, ma miejsce oryginalne ujęcie zróżnicowania na niższych piętrach hierarchii. W systemie tym pojawiają się dwie nowe klasy (*Sphagnopsida* i *Polytrichopsida*), 17 nowych taksonów od podklasy po rodzaj oraz blisko 300 nowych nazw i kombinacji nomenklatorycznych.

Suma powołanych do życia taksonów, zwłaszcza wysokiej rangi, jest faktem zupełnie wyjątkowym, zasługującym na miano wydarzenia w polskiej literaturze taksonomicznej, ale o znaczeniu znacznie szerszym niż można by się spodziewać sądząc po tytule. Wobec rozpowszechnionych systemów zmiany te osobiście odbieram jako prawie „rewolucyjne”, przy czym jak się wydaje, są one pochodną dojrzałej koncepcji popartej poważnymi osiągnięciami (dużą część cytowanych publikacji w zestawieniu literatury stanowi dorobek własny!) i gruntowną wiedzą bryologiczną. W nawiązaniu do wątku nowych ujęć taksonomicznych, warto też przytoczyć interesująco brzmiącą opinię Daniela H. Norrisa wypowiedzianą w sierpniowym n. zeszytu czasopisma *Taxon* (53: 871), który tak rzecz ujmuje „Whether or not we accept those new categories is less important than the fact they have forced our rethinking of bryophyte taxonomy”.

Biorąc pod uwagę kompetencje całego zespołu autorów, a zwłaszcza jej lidera – Ryszarda Ochry, jest w wysokim stopniu prawdopodobne, że zaproponowany system okaże się koncepcją trwałą, nieprzemijającą. Podobnie bardzo pochlebnią opinię wypowiadałam w odniesieniu do efektów krytycznej analizy taksonów wewnątrzgatunkowych, zestawu gatunków błędnie podanych, a obecnie skreślonych z listy florystycznej mchów Polski. Gatunki te każdorazowo opatrzone wyczerpującą analizą okoliczności przedstawiających powody takiego wykluczenia.

Książka, poza streszczeniem polskojęzycznym, jest napisana po angielsku. Zważywszy na zawarte w niej istotne dla bryologii treści merytoryczne oraz cechy fitogeograficzne mchów (np. obszerne zasięgi mchów w obrębie Holarctis), można być niemal pewnym jej znaczenia międzynarodowego.

Zresztą sygnały takie już mają miejsce. Potwierdzenie europejskiego, a nawet światowego odbioru omawianej książki znajdujemy w kilku opiniach zagranicznych bryologów, opublikowanych dotąd w renomowanych czasopismach fachowych, czy najnowszych amerykańskich wydawnictwach podręcznikowych poświęconych mchom.

Omawiana książka opatrzona jest skromnym tytułem, w skrócie nazywanym „Katalogiem”. Ale jak to w *The Bryological Times* (Issue 113, August 2004) dosadnie napisał J. Enroth „There are catalogues and Catalogues. The present one is a Catalogue, meaning its contents are much more valuable and critical than the title of the work would suggest”.

W tym miejscu nieodparcie nasuwa się uwaga ogólniejsza. Na tle obserwowanego obecnie w Polsce wyścigu w formułowaniu tytułów „na wyrost”, z użyciem słów dobrze brzmiących (mądrych?!) czy wręcz językiem marketingowym (jednakże na ogół przez środowisko tolerowanym!) omawiana publikacja zatytułowana jest po prostu zwyczajnie. Jej wersja polskojęzyczna (*Katalog mchów Polski*) jest jeszcze skromniejsza, niż mogłaby być. Nawet z wolniejszego przekładu mogła nosić tytuł „Krytyczny katalog mchów Polski”.

Na koniec chciałbym podkreślić, że przygotowanie i napisanie takiej monografii jest możliwe wyłącznie przez specjalistów – bryologów, jednakże dodatkowo zaawansowanych w prawidłach, regułach i procedurach „kodeksowych”, co wbrew pozorom nie jest wcale przymiotem częstym. Ponieważ omawiana książka jest w moim przekonaniu dziełem wybitnym, to mogła powstać tylko za sprawą wytrwałych znawców mchów, a do takich zaliczam P.T. Autorów. Szczególnie dotyczy to pierwszego autora, znakomitego bryologa sprawującego równocześnie obowiązki redaktora naukowego.

Gdyby omawianą publikację spotkały prestiżowe wyróżnienia, odpowiadałyby one jej unikatowości i zasygnalizowanym powyżej walorom świadczącym o najwyższym poziomie naukowym. Na tym tle wydaje się być banałem

stwierdzenie, że *Katalog mchów Polski* winien być dostępny w każdej bibliotece botanicznej. Tak też zakończył swoją recenzję wspomniany wyżej D. H. Norris „Census Catalogue of Polish Mosses should be in every bryologist's library, whether or not the nomenclatural changes are followed”.

Na koniec chciałbym jeszcze dodać, że pięknym gestem Autorów jest dedykowanie książki badaczowi niezwykle zasłużonemu dla rozwoju polskiej bryologii, a zarazem jej nestorowi – Profesorowi Kazimierzowi Karczmarszowi z Uniwersytetu M. Curie-Skłodowskiej w Lublinie.

Karol LATOWSKI

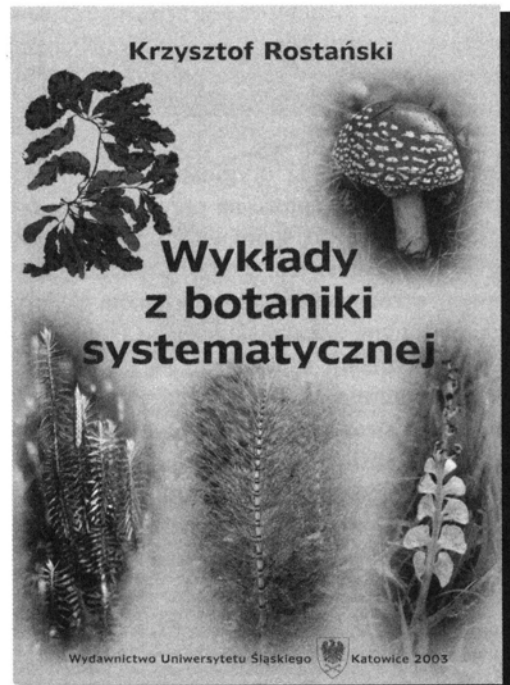
ROSTAŃSKI K. *Wykłady z botaniki systematycznej*. Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice, 2003, 133 str. Cena (nie podano). ISBN 83-226-1245-1.

W serii „Podręczniki i Skrypty Uniwersytetu Śląskiego” ukazał się pod nr 15 skrypt omawiający problematykę systematyki roślin jako podstawowego działu botaniki, przeznaczony dla studentów biologii kierunków uniwersyteckich. Jakkolwiek nauczanie systematyki roślin jest na biologii z oczywistych względów konieczne i realizowane jako tzw. przedmiot kierunkowy, to w okresie minionych kilku dziesiątków lat publikacje dydaktyczne z tego zakresu ukazywały się niezbyt często. Tym samym warto odnotować najnowsze, trzecie już z kolei, znacznie rozszerzone i poprawione wydanie prezentowanego opracowania, chyba zbyt skromnie sformułowanego w podtytule jako skrypt, autorstwa znanego i cenionego systematyka – prof. Krzysztofa Rostańskiego.

Wewnętrzny podział skryptu, a zwłaszcza jego początkowe części, zdają się oddawać oryginalne podejście i zamierzenia autora, by najpierw zaprezentować stosunkowo obszerny zarys historyczny systematyki roślin, począwszy od jej narodzin w świecie starożytnym, aż po czasy obecne. Dla pełniejszego zrozumienia systematyki biologicznej ten fragment skryptu jest nadzwyczaj udany i pożyteczny, wręcz nie ma sobie równego w nowszej literaturze

przedmiotu. Z wielkim bowiem znanstwem i dydaktycznym zacięciem przedstawiona jest „ewolucja” systemów, od początkowych XVI-wiecznych po XVIII-wieczne – sztuczne, a więc o niskiej prognostyczności, przy czym najszerzej oczywiście, ale jakże ciekawie opisane jest dzieło genialnego Karola Linneusza wraz z łacińskimi wtętami i słynnym powiedzeniem „Deus creavit, Linnaeus disposuit”. Kolejne strony zajmuje prezentacja systemów naturalnych, morfologicznych (m.in. A. W. de Jussieu), anatomicznych (A. P. de Candolle) czy też systemu „mieszanego” S. Endlichera, z którego pochodzą do dziś używane terminy *Cryptogamae* i *Phanerogamae*. Dalsze ujęcia, nazwane tu systemami ewolucyjnymi są niejako pochodną stworzonej przez K. Darwina teorii ewolucji. Spośród przypomnianych w skrypcie kilku, do bardziej znanych należy zaprezentowany skrótowo, polifiletyczny system A. Englera i R. Wettsteina. Ujęcia tego nurtu ogłaszane były w okresie 100 lat, od połowy XIX do połowy XX wieku.

Końcowy fragment zajmują najnowsze koncepcje systemów roślinnych, które w prezen-

towanej książce nazwane są systemami współczesnymi. Rozpoczyna je rozpowszechniona i uznana propozycja A. Takhtajana z 1974 r. (?), a w dalszej kolejności przedstawiony jest system E. Strasburgera (1991), L. Margulius, K. V. Schwarz (1991), A. i J. Szweykowskich (1999), J. O. Corlis (1994), Cz. Jury (1999) oraz G. Una, R. Store'a i R. Moore'a (2001). Rozdział ten uatrakcyjniają barwne wkładki ze zdjęciami najciekawszych systematyków i znaczących placówek naukowych.

Rozdział II omawia najważniejsze reguły współczesnego nazewnictwa, oparte o ustalenia zawarte w zbiorze przepisów – *Międzynarodowym Kodeksie Nomenklatury Botanicznej*. Mówi się więc o technice wyznaczania typów nomenklatorycznych, zasadzie priorytetu oraz przedstawia się hierarchiczny układ taksonów od gatunku po królestwo, wraz z podaniem brzmienia stosowanych końcówek ułatwiających rozpoznanie właściwej rangi i zilustrowaniem ich dwoma konkretnymi przykładami (tu w druku niefortunnie *Magnolia grandiflora* umieszczona „pod” *Pinus sylvestris!*). Dla studentów ważne uzupełnienie stanowi nomenklatura taksonów wyższej rangi u glonów i grzybów oraz teoretyczne i praktyczne (m.in. z przykładami rodzaju *Oenothera*), bardzo obrazowe „wyłożenie” zróżnicowania wewnątrzrodzajowego i wewnątrzgatunkowego.

Wspomniany już oryginalny układ treści skryptu najlepiej oprzeć na przykładzie celów i zadań systematyki, które autor opisuje w rozdziale ... III. Zabieg ten, choć dość niecodzienny, w moim przekonaniu jest rozwiązaniem głęboko przemyślanym, a z dydaktycznego punktu widzenia optymalnie skutecznym.

Najobszerniejszą część opracowania obejmującą 90 stron stanowi systematyczny przegląd świata roślin, ale w szerokim, tradycyjnym znaczeniu tego terminu. Obok więc grupy eukariontów „typowo roślinnych” (glony, mszaki i rośliny naczyniowe), umieszczone są grzyby (śluzorośla, grzyby właściwe i porosty) oraz organizmy prokariotyczne (bakterie, sinice i prochlorofity). Zapoczątkowuje je zestawienie, w którym podane są liczby gatunków w obrę-

bie poszczególnych gromad. Po nim następują krótkie opisy taksonów o randze zależnej od grupy systematycznej, z podkreśleniem najistotniejszych właściwości, podaniem przedstawicieli i wskazaniem obszaru naturalnego występowania. W obrębie roślin naczyniowych uwypuklone są tendencje ewolucyjne, analizowane na tle znanych i najnowszych odkryć form kopalnych, co zwłaszcza dotyczy grupy paprotników i gromady nagonasiennych.

Systematyczny przegląd wieńczą okrytozależkowe, podniesione tu do rangi gromady. Wśród dwuliściennych autor skryptu wyróżnił 11 podklas, a w obrębie jednoliściennych 6 podklas. Dalszy podział w ramach każdej podklasy obejmuje ważniejsze rzędy, rodziny oraz wybrane rodzaje. Wyszczególnione taksony obok nazw naukowych zaopatrzone są również w odpowiedniki polskie. Tylko klasy posiadają charakterystykę. Dla zainteresowanych, chcących pogłębić swoją wiedzę dotyczącą naturalnych taksonów w randze rodziny, autor odsyła do kilku innych podręczników i obszernych źródeł. Ja od siebie dodałbym jeszcze wydany w 2003 r. *Słownik botaniczny* pod red. Alicji Szweykowskiej i Jerzego Szweykowskiego. Zaprezentowany przez K. Rostańskiego system nawiązuje do koncepcji Takhtadźjana, z modyfikacjami podziału zaczerpniętymi ze wspomnianych już systemów współczesnych oraz propozycjami własnymi.

Na końcu skryptu znajduje się wykaz ważniejszych pozycji literatury.

Poza wspomnianymi fotografiami, w skrypcie nie ma żadnych rysunków. W tej sytuacji można go traktować jako rodzaj opublikowanego „autonotatnika” Profesora z jego wykładów, bo w taki sposób skrypt jest zatytułowany.

Karol LATOWSKI

ROSTAŃSKI K., DZHUS M., GUDŽINSKAS Z., ROSTAŃSKI A., SHEVERA M., ŠULCS V., TOKHTAR V. *The genus Oenothera L. in Eastern Europe*. W. Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Sciences. Kraków, 2004, 133 str. Wydanie

w twardej okładce, format 17.5 × 24.5 cm. Cena 35.00 PLN. ISBN 83-89648-13-X.

Pod naukowym kierownictwem profesora Krzysztofa Rostańskiego, najlepszego obecnie znawcy europejskich wiesiołków, ukazało się obszerne opracowanie poświęcone ich rozmieszczeniu na obszarze wschodniej Europy, najslabiej dotąd zbadanej. Książka ma charakter ponadregionalnej monografii, będącej plonem konsekwentnie realizowanej współpracy Profesora z botanikami pracującymi w botanicznych ośrodkach naukowych poszczególnych krajów.

Wiesiołki posiadają szereg interesujących właściwości, dzięki którym na przestrzeni minionego wieku stały się obiektem intensywnych badań, nie tylko taksonomiczno-chorologicznych, ale o niemałym znaczeniu dla innych dyscyplin, m.in. cytogenetyki. Natomiast zupełnie niedawno rozwinęły się badania fitochemiczne i farmakologiczne, które potwierdziły występowanie w nasionach substancji czynnych, a wśród nich szczególnie cennych nienasyconych kwasów tłuszczowych, stosowanych w profilaktyce i leczeniu szeregu stanów chorobowych.

Książka składa się z trzech zasadniczych rozdziałów. Poprzedza je wstęp, w którym pierwszy autor zarysowuje pochodzenie nazwy i krótką historię badań nad wiesiołkami w Europie.

Rozdział I, również napisany przez K. Rostańskiego, zawiera rozważania ogólne na temat najistotniejszych problemów taksonomicznych. Czytelnik dowiadyuje się, że pierwotną ojczyzną rodzaju są obydwa kontynenty Ameryki, o czym świadczy niewątpliwie wyodrębnienie aż 15 jednostek w randze sekcji. Ale nie one są przyczyną największych trudności taksonomicznych. Szczególne problemy sprawiają wiesiołki z sekcji typowej (*Oenothera*) występujące w Europie, co jest skutkiem ich allochtonicznego, antropogenicznego pochodzenia. Bezpośrednia przyczyna spontanicznego powstawania nowych form strukturalnych tkwi jednak w zmianach genomu. W czasie mejozy częstym zjawiskiem

są tu zaburzenia translokacji chromosomów, dających osobniki o zupełnie nowych (choć subtelnych) kombinacjach właściwości morfologicznych.

Mechanizm ten, wraz z utrwalonymi w przyrodzie formami mieszańcowymi, stał się osnową interesującej dyskusji na temat gatunku. W tej mierze mamy bowiem do czynienia z dwoma odrębnymi koncepcjami, określanymi jako „szkoły”. Jedna z nich, zwana „szkołą amerykańską”, gatunki traktuje szeroko i w ramach typowej podsekcji i takież sekcji wyróżnia ich tylko 13. Natomiast „szkoła europejska” za sprawą K. Rostańskiego gatunki ujmuje wąsko, jednakże opiera się na solidnych podstawach, a mianowicie na wynikach badań genetycznych, wnikliwych studiach morfologicznych i wieloletnich obserwacjach terenowych. Według tej koncepcji w Europie mamy do czynienia z 70, w Polsce z 30, a we wschodniej Europie z 21 gatunkami.

Pozostałą część tego rozdziału zajmują prezentacja własnego systemu sekcji typowej

THE GENUS *OENOTHERA* L. IN EASTERN EUROPE

Krzysztof ROSTAŃSKI

Maxim DZHUS, Zigmantas GUDŽINSKAS, Adam ROSTAŃSKI
Myroslav SHEVERA, Viesturs ŠULCS, Valeri TOKHTAR

(z przynależnością gatunków do podsekcji i serii), analiza pochodzenia gatunków ujętych tu w 4 grupy, przegląd cech jakościowych i ilościowych o znaczeniu taksonomicznym i diagnostycznym, dychotomiczny klucz do oznaczania oraz krótkie opisy gatunków stwierdzonych dotychczas we wschodniej Europie, zawierające typy nomenklatoryczne, synonimikę, diagnozę morfologiczną, pochodzenie i status geograficzno-historyczny.

Rozdział II omawia dane historyczne i rozmieszczenie (z wykazem stanowisk i punktowymi mapkami) wiesiołków na terenie poszczególnych krajów badanego regionu, a więc w Estonii (autor K. Rostański), na Łotwie (K. Rostański, V. Šulcs), Litwie (K. Rostański, Z. Gudžinskas), Białorusi (K. Rostański, M. Dzhus), Ukrainie (K. Rostański, A. Rostański, M. Shevera, V. Tokhtar), w europejskiej części Rosji (K. Rostański) i Mołdawii (K. Rostański).

W rozdziale III autorstwa K. Rostańskiego znajdujemy podsumowanie uzyskanych rezultatów. Dowiadujemy się z niego, że wschodnia Europa jest stosunkowo uboga w gatunki z typowej sekcji, liczy ich bowiem 21. Mamy tu jednak przede wszystkim szczegółową argumentację uzasadniającą przynależność do wspomnianej już „europejskiej szkoły” taksonomii wiesiołków.

Książkę zamykają: zbiorcza tabela orientująca w rozmieszczeniu wiesiołków w badanych krajach, obszerna literatura, barwne fotografie pokroju wszystkich gatunków oraz – co zupełnie wyjątkowe, ale zarazem godne zauważenia – pamiątkowe zdjęcia współautorów zarejestrowane w trakcie wspólnych badań terenowych.

Zaprezentowana monografia napisana została w języku angielskim, co z pewnością sprzyjać będzie szerszemu upowszechnieniu wiedzy o wiesiołkach. Jest też pierwszą syntezą z kilkudziesięcioletnich badań poświęconych wiesiołkom – życiowej pasji Krzysztofa Rostańskiego. Należy zatem życzyć mu opublikowania kolejnych, nad którymi zapewne intensywnie pracuje.

Karol LATOWSKI

KVAČEK Z., DVOŘÁK Z., MACH K., SAKALA J. *Třetihorní rostliny severočeské hnědouhelné pánve*. Severočeské doly a.s., Chomutov. Granit, s.r.o., Praha, 2004. 159 str., 34 barwne ryciny, 44 barwne tablice. Opr., format 24.5 × 17.5 cm. Cena 400.00 CZK. ISBN 80-7296-029-6

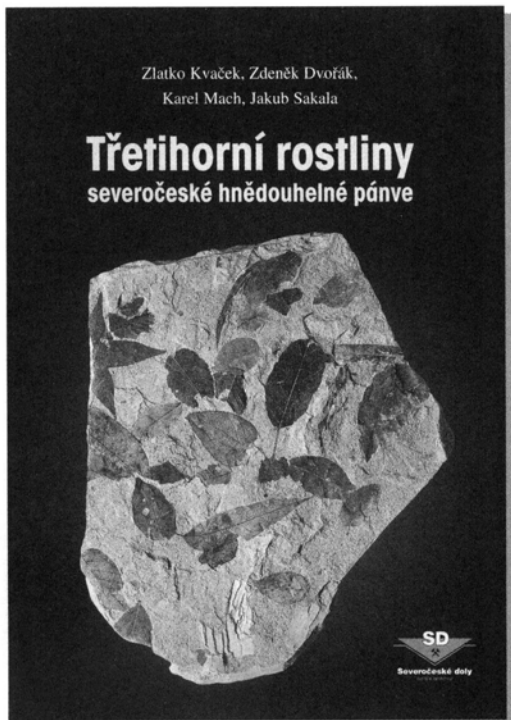
Tytuł „Rośliny trzeciorzędowe basenu węgla brunatnego północnych Czech” nie oddaje w pełni zawartości książki, jest to bowiem w istocie podręcznik paleobotaniki neogenu, z obszerną częścią metodyczną, w której omówiono różne metody stosowane w badaniach paleobotanicznych trzeciorzędu (paleokarpologiczną, analizy kutikularnej, paleoksylotomiczną, analizy palinologicznej, badań petrograficznych węgla) oraz obszernym atlasem, zawierającym fotografie wspaniale zachowanych części roślin wielu taksonów miocenkich.

Podstawą dla zilustrowania różnych zagadnień związanych z badaniami paleobotanicznymi trzeciorzędu były bogate flory kopalne z basenu węgla brunatnych (basen Mostu), największego obszaru sedymentacji słodkowodnej północnych Czech, znanego od prawie 200 lat dzięki prekursorskim badaniom jednego z najwybitniejszych paleobotaników Europy, czeskiego uczonego – hrabiego Kaspra Sternberga. Napisane przez niego obszerne dzieło pt. *Versuch einer geognostisch-botanischen Darstellung der Flora der Vorwelt* (1820–1838) było pierwszą publikacją paleobotaniczną z binominalnymi nazwami oraz łacińskimi diagnozami roślin kopalnych, głównie z terenów Czech. Warto dodać, że w tym dziele znajduje się historycznie pierwszy polski „akcent” z tego zakresu – jest to opis i ilustracja orzecha *Juglandites salinarum* z miocenu Wieliczki.

Obszar północnych Czech, a zwłaszcza tzw. basenu sedymentacyjnego Mostu, był później, przez cały wiek XIX i XX, obiektem wielokierunkowych badań bogatego materiału kopalnego, zachowanego dzięki szczególnym warunkom sedymentacji, istniejącym na tym obszarze w neogenie. Z kilkunastu miejscowości, w tym dwóch kopalni, pochodzą tysiące okazów kopalnych roślin, najstarsze z nich zebrano jeszcze w końcu XVIII wieku.

Wykaz wszystkich oznaczonych szczątków roślinnych (nasion, owoców, szyszek, liści, kutikul, pędów, cierni, makrospor, ziarn pyłku, kwiatów, kwiatostanów, łusek itp.), po zrewidowaniu wszystkich starszych materiałów i w oparciu o nowsze zbiory, obejmuje 198 taksonów roślin, w większości gatunków, pochodzących z różnych zbiorowisk roślinnych zajmujących zróżnicowane siedliska na tym obszarze. Przede wszystkim były to lasy bagienne, z których powstał węgiel brunatny, z dominującymi olbrzymimi drzewami *Taxodiaceae* (*Glyptostrobus*, *Quasisequoia*) i towarzyszącymi im różnymi gatunkami drzew Angiospermae: *Quercus rhenaana*, *Nyssa*, *Laurophyllum saxonicum*, krzewami *Myrica integerrima*, *Salix varians*, krzewiastymi palmami *Calamus* i *Sabal* i roślinami zielnymi (*Spirematospermum*). Rozległe obszary deltowe porastały lasy bagienne z *Taxodium* i *Nyssa*, z licznymi gatunkami drzew zrzucających liście, jak *Alnus*, *Cercidiphyllum*, *Acer tricuspidatum*, *Craigia bronniei*, krzewami *Rubus* i zielną rośliną *Spirematospermum* w podszybie.

Tereny nadrzeczne, okresowo zalewane, porastały lasy łęgowe z *Betulaceae*, *Salix*, *Populus*, *Ulmus*, *Liquidambar*, *Paliurus* i *Fraxinus*. Z kolei w lasach mezofilnych innych wilgotnych siedlisk rosły drzewa *Juglandaceae* (szczególnie *Carya*), *Zelkova*, *Parrotia*, *Koelreuteria*, różne gatunki *Acer*, *Tilia* i *Leguminosae*, gęsty podszyt w tych lasach tworzyły krzewy *Berberis*, *Mahonia* i *Rosa*, drzewa i krzewy oplatały pnącza *Vitis*, *Ampelopsis*, *Berchemia* i *Smilax*. Drugim typem występujących na tym obszarze w miocenie lasów mezofilnych były zbiorowiska z większym udziałem roślin zawszezielonych, występujące na oligotroficznym podłożu, z licznymi gatunkami *Pinus*, *Myricaceae*, *Lauraceae*, *Engelhardtia*, *Symplocos*, *Ericaceae* i *Theaceae*, pnączami *Schisandra*, *Actinidia* i *Toddalia*. Szczególnie interesujące i bogate były na tym obszarze znaleziska roślin wodnych. W piaszczysto-ilastych osadach deltowych znaleziono bardzo liczne szczątki *Salvinia* i wielu rzadkich innych roślin wodnych: *Limnobiophyllum*, *Lemna*, *Pistia*, *Hydrochariphyllum*, *Elephantosotis* i *Nymphaeaceae*, obok pospolitych taksonów

roślin z rodzajów *Decodon*, *Stratiotes*, *Potamogeton* i jednoliściennymi roślinami szuwarów – *Typha*, *Sparganium* czy *Cyperaceae*.

Klimat, zwłaszcza z początkiem miocenu, był wilgotny i bardzo ciepły, z bezmroźnymi zimami, o czym świadczy występowanie takich tropikalnych i subtropikalnych roślin, jak palmy, *Toddalia* z *Rutaceae* czy *Pistia* z *Araceae*.

Zasadniczą część publikacji stanowi atlas roślin kopalnych, z opisami i ilustracjami wszystkich bardziej pospolitych i ważniejszych makroszczątków paprotników, roślin nagonasiennych i okrytonasiennych z grup *Magnoliopsida*, *Rosopsida* i *Liliopsida*, znalezionych na całym obszarze Basenu Mostu. Dla 83 kopalnych taksonów zamieszczono szczegółowe opisy morfologiczne, uwagi dotyczące warunków ekologicznych ich występowania, lokalizację i odsyłacze do publikowanych prac, których obszerny wykaz załączono. Opisom towarzyszą barwne fotografie pięknych, doskonale zachowanych okazów, przy czym, gdzie tylko było to możliwe, łączono ilustracje liści z kwiatostanami

i/lub owocostanami tych samych roślin kopalnych. Do wszystkich znalezionych tam ważniejszych taksonów kopalnych liści *Angiospermae* (w liczbie 58) ułożono klucz, co uczyniono po raz pierwszy dla liści z trzecieorzędu. Książkę zamyka obszerne streszczenie w języku angielskim i niemieckim, zawierające krótkie podsumowanie wyników badań paleobotanicznych poszczególnych facji i horyzontów Basenu Mostu, obszerny spis literatury oraz indeks łacińskich i czeskich nazw taksonów.

Książka jest dziełem czterech czeskich paleobotaników i geologów (zamieszczone są krótkie noty biograficzne). Pierwszy z nich, profesor Zlatko Kvaček z Pragi, jest dziś najwybitniejszym znawcą flor liściowych trzecieorzędu Europy, sekunduje mu dr J. Sakala, specjalista w zakresie paleoksylotomii. Udział dwóch pozostałych autorów był również znaczący, gdyż to głównie dzięki pasji kolekcjonerskiej dr Z. Dvoraka pozyskano wspaniałe okazy kopalne dla dokumentacji fotograficznej, z kolei dr K. Mach jest autorem pięknych rekonstrukcji szaty roślinnej poszczególnych pięter miocenu.

Chyba jeszcze nigdy żadna pozycja z zakresu paleobotaniki trzecieorzędu nie była tak interesująca, nawet dla laików, i równie pięknie wydana.

Ewa ZASTAWNIAK

HORAK E. *Röhrlinge und Blätterpilze in Europa. Kleine Kryptogamenflora, Band IIb/2, 6. Auflage.* Elsevier, Spektrum Akademischer Verlag, München, 2005, xvii + 555 str., 59 rycin na 6 tablicach. Wydanie w twardej opr., format 17 × 24 cm. Cena 40 EURO. ISBN 3-8274-1478-4.

Tytuł *Kleine Kryptogamenflora. Röhrlinge und Blätterpilze* kojarzy się jednoznacznie z pięciokrotnie wydawanym, najpopularniejszym w Europie kluczem do oznaczania grzybów kapeluszowych autorstwa profesora Meinharda Mosera. W tym roku ukazało się szóste wydanie tego dzieła, którego autorem jest tym razem uczeń zmarłego niedawno profesora

Mosera, profesor Egon Horak z Eidgenössische Technische Hochschule w Zurichu.

Układ i styl książki nawiązują do poprzednich wydań. Po krótkiej przedmowie oraz przedstawieniu układu systematycznego przyjętego w pracy, autor poświęca kilka słów na wyjaśnienia dotyczące posługiwania się kluczem. W rozdziale tym znaleźć można również opis zasad zbioru grzybów, charakterystykę istotnych dla taksonomii cech makro- i mikroskopowych owocników, a także przepisy na pomocne przy oznaczaniu gatunków związki chemiczne i zasady ich stosowania. Kolejne rozdziały zawierają słownik specjalistycznych terminów, wyjaśnienia symboli i skrótów używanych w kluczu oraz dane bibliograficzne. Szkoda, że w słowniku terminów nie zostały uwzględnione wszystkie określenia używane w książce (brak np. wyjaśnienia pojęć: pseudoparaphysen, lecythiform, ixocutis), co sprawia, że czytelnik chcąc je zrozumieć musi sięgać do innych opracowań czy słowników. Nowością w stosunku do poprzednich wydań jest zaznaczenie symbolem (puste kółko) taksonów, których typy nomenklatoryczne zostały przebadane w ramach niniejszego opracowania. Na szczególną uwagę zasługuje również, znacznie większa w stosunku do poprzedniego wydania, ilość cytowanej literatury, która została uzupełniona o wydane w ostatnich kilkunastu latach monografie oraz szereg czasopism, w tym wiele włoskich, francuskich i hiszpańskich, które nie były uwzględnione w poprzednim wydaniu klucza. Dzięki uwzględnieniu wielu pozycji literatury, przy niemal każdym gatunku zamieszczonym w kluczu podany jest przynajmniej jeden cytat odsyłający do ilustracji, dokładniejszego opisu gatunku lub monografii danej grupy grzybów. Dzięki temu czytelnik może w szybki i wygodny sposób dotrzeć do szerszej informacji na temat gatunku, który go interesuje.

Zasadnicza część książki zaczyna się od kluczy do oznaczania rzędów i rodzajów. Zamieszczone dalej klucze do oznaczania gatunków ułożone są w porządku systematycznym podanym na początku książki. Prawie wszystkie klucze zostały opracowane przez profesora

Horaka, jedynie rodzina *Bolbitiaceae* oraz rodzaj *Alnicola* (= *Naucoria*) opracowali specjaliści od tych grup – Anton Hausknecht oraz Pierre-Arthur Moreau. Klucze do oznaczania rodzajów w obrębie rzędu *Agaricales* opracowane zostały, podobnie jak w poprzednich wydaniach autorstwa Mosera, głównie na podstawie koloru wysypu zarodników. Klucz nr 3 odsyła do poszczególnych podkluczy (3A, 3B, 3C, itd.) skupiających rodzaje mające wysyp zarodników o podobnym kolorze. Klucz ten jest jednak nieco zbyt skomplikowany i nie do końca dopracowany, co utrudnia posługiwanie się nim. Nie ma on układu dichotomicznego – drugi punkt klucza rozdziela się na siedem możliwości, a po wyborze jednej z nich czytelnik odsyłany jest do od jednego do pięciu różnych podkluczy. W kluczu tym wybór białego wysypu zarodników pojawia się dwukrotnie – raz odsyłając do kilku podkluczy, a za drugim razem (punkt 7) do dwóch rodzajów: *Amanita* i *Macrolepiota*. Od punktu 3 do 7 wkradło się do klucza zamieszanie i staje się on w tym miejscu nielogiczny.

W ostatnim rozdziale książki znajduje się lista nowych gatunków i rodzajów opisanych w pracy wraz z diagnozami łacińskimi oraz lista nowych kombinacji nomenklatorycznych, których jest siedem. Autor opisuje w książce jeden gatunek *Phaeomyces dubiosus* oraz dwa nowe rodzaje. Jeden z nich, rodzaj *Phaeomyces*, został opisany dla gatunków bliskich *Phaeomarasmius* mających wilgotne kapelusze (skórka typu *ixocutis*) oraz szeroko elipsoidalne zarodniki i nie mających osłony. Drugi rodzaj, *Roridella*, autor tworzy dla gatunku znanego pod nazwą *Mycena rorida*, który odbiega znacznie pod względem budowy skórki kapelusza od wszystkich innych gatunków z rodzaju *Mycena*. Odrębność taksonomiczna tego taksonu była już niejednokrotnie podkreślana przez różnych autorów.

Na końcu książki znajdujemy kreskowe ryciny wybranych cech mikromorfologicznych oraz indeks nazw rodzajowych i epitetów gatunkowych.

Układ taksonomiczny przedstawiony w kluczu jest konserwatywny i niewiele różni się od przyjętego przez Mosera w poprzednim wydaniu

książki. Autor nie uznaje szeregu zmian w taksonomii i nomenklaturze, opartych na wynikach badań molekularnych przeprowadzonych w ostatnich latach. Jak sam zaznacza we wstępie, mimo iż badania filogenetyczne rozwijają się dynamicznie, ich wyniki wciąż jeszcze nie pozwalają na wyciągnięcie ostatecznych wniosków na temat koncepcji gatunków i rodzajów. Dlatego też autor podchodzi do badań molekularnych z dużą rezerwą, przyjmując jedynie nieliczne przegrupowania proponowane na ich podstawie. Większą wagę przywiązuje do nowych danych na temat ultrastruktury i chemotaksonomii. Profesor Horak nie uwzględnił na przykład zmian w obrębie grzybów blisko spokrewnionych z rodzajem *Omphalina* zaproponowanych na podstawie badań filogenetycznych przez Redheada i in. (2002), którzy utworzyli między innymi nowy rodzaj *Lichenomphalia* dla lichenizujących gatunków z rodzaju *Omphalina*. Autor wyróżnia jedynie rodzaj *Ampuloclitocybe* utworzony przez tych samych autorów dla gatunku *Clitocybe clavipes*. Wśród czernidłaków również nie znajdziemy w kluczu zaproponowanego przez

Redheada i in. (2001) podziału na kilka rodzajów. Autor klucza nie przyjmuje też propozycji włączenia rodzajów *Hypholoma* oraz *Stropharia* do rodzaju *Psilocybe*, uznaje natomiast podział rodzaju *Collybia* na trzy: *Collybia*, *Gymnopus* oraz *Rhodocollybia*.

Recenzowana pozycja jest niezwykle cennym, uzupełnionym i rozszerzonym nowym wydaniem najpełniejszego europejskiego klucza do oznaczania grzybów kapeluszowych. Nie ma klucza doskonałego, uwzględniającego wszystkie gatunki grzybów występujących w Europie; także i w tym dziele brakuje kilku rzadkich, słabiej poznanych taksonów, na przykład tych występujących głównie na północy kontynentu, takich jak *Stropharia alpina* (M. Lange) M. Lange, *Russula heterochroa* Kühner czy *Cortinarius polaris* Høil. Nie umniejsza to jednak wartości dzieła, które wydane 13 lat po opublikowaniu klucza do oznaczania grzybów Europy Północnej *Nordic Macromycetes* (Hansen, Knudsen 1992) jest obecnie najbardziej aktualnym opracowaniem umożliwiającym oznaczenie niemal wszystkich europejskich gatunków grzybów kapeluszowych.

Profesor Egon Horak, autor dzieła, jest jednym z najbardziej doświadczonych i wszechstronnych mikologów, prowadzącym badania nie tylko w lasach umiarkowanej strefy Europy, ale również znającym dobrze mikrobiotę rejonów górskich, piętra alpejskiego oraz Arktyki. Jest on również autorem szeregu prac dotyczących grzybów basenu Morza Śródziemnego. Znane są także jego artykuły i monografie traktujące o grzybach półkuli południowej. Olbrzymie doświadczenie autora i bogaty dorobek niewątpliwie są gwarancją jakości syntetycznego opracowania, którego się podjął. Nowe wydanie *Kleine Kryptogamenflora. Röhrlinge und Blätterpilze in Europa*, podobnie jak poprzednie wydania dzieła, z pewnością stanie się równie szeroko rozpowszechnione i używane będzie zarówno przez specjalistów, jak i amatorów. Książka ta powinna znaleźć się w bibliotece każdego mikologa.

Anna RONIQUIER

NADCHODZĄCE SPOTKANIA FORTHCOMING MEETINGS

- XVII INTERNATIONAL BOTANICAL CONGRESS, VIENNA, 17–23 VII 2005

Informacja: Dr. Josef Greimler, Secretary General, XVII IBC 2005, Institute of Botany, University of Vienna, Rennweg 14, A-1030 Vienna, AUSTRIA
Tel. +43-1-4277-54123
Fax: +43-1-4277-9541
E-mail: office@ibc2005.ac.at
<http://www.ibc2005.ac.at/>

- 8TH INTERNATIONAL PHYCOLOGICAL CONGRESS, 13–19 VIII 2005, DURBAN, KWAZULU NATAL, SOUTH AFRICA

Informacja: Margaret Clayton, Chair, International Organizing Committee, 8th International Phycological Congress
E-mail: margaret.clayton@sci.monash.edu.au

- THE INTERNATIONAL UNION OF FOREST RESEARCH ORGANIZATIONS (IUFRO) WORLD CONGRESS, "FORESTS IN THE BALANCE", 8–13 VIII 2005

Informacja: Russell J. Haines, Queensland Forestry Research Institute, (QFRI), AUSTRALIA
Tel. +61 7 38969714
Fax +61 7 38969628
E-mail: hainesr@qfri1.se2.dpi.qld.gov.au
<http://iufro.boku.ac.at>

- 4TH SYMPOSIUM FOR EUROPEAN FRESH-WATER SCIENCES (SEFS4), 22–26 VIII 2005

Informacja: SEFS4 Secretariat, Institute of Nature Conservation, Polish Academy of Sciences, Al. Mickiewicza 33, 31-120 Kraków
Tel. +012 6322755
Fax +012 6322432
E-mail: sefs4@iop.krakow.pl
<http://www.sefs4.pan.krakow.pl/>

- INTERNATIONAL CONGRESS OF DEVELOPMENTAL BIOLOGISTS 3–7 IX 2005

Informacja: Sara Foda, International Society of Developmental Biologists, Sydney, AUSTRALIA
E-mail: isdb2005@tourhosts.com.au
<http://www.isdb2005.com>